FƏLSƏFƏ və SOSİOLOGİYA

UOT 316
DOI: https://doi.org/10.30546/19063.2026.06.5367

DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ ƏHALİNİN HƏYAT MƏMNUNLUĞU: QARŞILIQLI ƏLAQƏNİN NƏZƏRİ ƏSASLARI

LALƏ İSBAT QIZI QURBANOVA
Sumqayıt Dövlət Universitetinin doktorantı
Sumqayıt, 43-cü məhəllə, AZ5008
E-mail: lala.qurbanova@sdu.edu.az
https://orcid.org 0000–0003–9253–2729

XÜLASƏ

Məqalədə dövlət idarəçiliyi ilə əhalinin həyat məmnunluğu arasındakı qarşılıqlı əlaqənin nəzəri əsasları sistemləşdirilir. Müasir rifah tədqiqatlarında həyat məmnunluğu yalnız gəlir, istehlak və maddi təminatla izah edilən göstərici kimi deyil, insanların öz həyatlarını bütöv şəkildə necə qiymətləndirdiyini əks etdirən subyektiv rifah komponenti kimi nəzərdən keçirilir. Bu yanaşma dövlət idarəçiliyinin qiymətləndirilməsi üçün də yeni çərçivə yaradır: dövlətin fəaliyyəti yalnız iqtisadi artım, büdcə səmərəliliyi və inzibati nəticələrlə deyil, insanların gündəlik həyatına təsir edən xidmətlərin keyfiyyəti, institusional ədalət, təhlükəsizlik, vətəndaş iştirakçılığı və dövlətə etimad kimi amillərlə birlikdə qiymətləndirilə bilər.

Açar sözlər: *dövlət idarəçiliyi, həyat məmnunluğu, subyektiv rifah, dövlət institutları, idarəetmənin keyfiyyəti, ictimai xidmətlər, institusional etimad, sosial rifah.*

GİRİŞ

İnsanların yaxşı həyat sürməsi məsələsi fəlsəfə, sosial elmlər, iqtisadiyyat və siyasət elmlərinin uzunmüddətli tədqiqat mövzularından biridir. Müasir dövrdə bu məsələ yalnız fərdin şəxsi seçimi və ya psixoloji vəziyyəti çərçivəsində deyil, həm də sosial institutların və dövlət siyasətinin nəticələri baxımından araşdırılır. Xüsusilə subyektiv rifah və həyat məmnunluğu üzrə tədqiqatların inkişafı göstərmişdir ki, cəmiyyətlərin inkişafını yalnız ümumi daxili məhsul, gəlir və maddi istehlak göstəriciləri ilə qiymətləndirmək insanların real həyat təcrübəsinin bütün tərəflərini əhatə etmir (1). İƏİT-in rifah yanaşması da iqtisadi göstəricilərin insan həyatının keyfiyyətini ölçmək üçün zəruri, lakin kifayət olmayan informasiya verdiyini vurğulayır və maddi şəraitlə yanaşı sağlamlıq, təhsil, sosial əlaqələr, təhlükəsizlik, iştirak və digər həyat nəticələrinin birlikdə nəzərə alınmasını təklif edir (7).

Mövzunun aktuallığını artıran digər amil idarəetmənin nəticələrinin ölçülməsində baş verən dəyişiklikdir. Ənənəvi inzibati yanaşmalar əsasən resursların istifadəsi, xidmətlərin həcmi, qanunların icrası və büdcə nəticələrinə diqqət yetirirdisə, müasir yanaşmalar insanların bu xidmət və institutları necə qəbul etdiyini də nəzərə almağa başlayır. İƏİT-in 2025-ci il Government at a Glance çərçivəsində dövlət idarəçiliyinə dair göstəricilər arasında ictimai xidmətlərdən məmnunluq, etimad, təhlükəsizlik və idarəetmə təcrübələrinin nəticələri birlikdə təqdim olunur (8). Bu dəyişiklik dövlət idarəçiliyinin son nəticədə insanların həyatına yaratdığı dəyərin ayrıca araşdırılmasını aktuallaşdırır.

1. HƏYAT MƏMNUNLUĞU VƏ SUBYEKTİV RİFAH ANLAYIŞLARI

Həyat məmnunluğu subyektiv rifahın əsas komponentlərindən biri kimi insanın öz həyatını bütöv şəkildə müsbət və ya mənfi qiymətləndirməsini ifadə edir. Subyektiv rifah daha geniş anlayış olmaqla, həyatın koqnitiv qiymətləndirilməsi ilə yanaşı müsbət və mənfi emosional təcrübələri də əhatə edə bilər. Diener, Oişi və Tay qeyd edirlər ki, subyektiv rifah üzrə empirik tədqiqatlar son onilliklərdə sürətlə genişlənmiş və bu sahədə həyat məmnunluğu, emosiyalar, gəlir, sosial münasibətlər və digər determinantların ölçülməsi üçün müxtəlif metodlar inkişaf etmişdir.

Həyat məmnunluğunun mühüm xüsusiyyəti onun obyektiv şəraitlə subyektiv qiymətləndirməni bir-birindən ayırmasıdır. İki insan oxşar gəlirə, təhsilə və yaşayış şəraitinə malik olsa da, həyatlarını fərqli şəkildə qiymətləndirə bilərlər. Eyni zamanda, obyektiv şəraitdə ciddi dəyişikliklər baş vermədən həyat məmnunluğu dəyişə bilər. Bu xüsusiyyət həyat məmnunluğunun sırf maddi rifahla eyniləşdirilməməsini tələb edir. Bununla belə, subyektiv qiymətləndirmə obyektiv sosial şəraitdən müstəqil deyil; gəlir, işsizlik, sağlamlıq, sosial münasibətlər, təhlükəsizlik və institusional mühit kimi amillər həyat məmnunluğunun mühüm korrelyatlarıdır (1, 2).

Müasir rifah yanaşması dövlət siyasətinin məqsədlərini yalnız iqtisadi məhsuldarlıqla məhdudlaşdırmır. İƏİT-in How's Life? 2024 hesabatında rifah

iqtisadi, sosial, ekoloji və institusional nəticələrin qarşılıqlı əlaqəsi çərçivəsində təqdim edilir. Hesabatda insanların həyatlarının necə getdiyini qiymətləndirmək üçün həyatın maddi şərtləri, həyat keyfiyyəti, icma münasibətləri və gələcək rifah üçün resursların birlikdə nəzərə alınmasının vacibliyi vurğulanır (7). Beləliklə, həyat məmnunluğu dövlət idarəçiliyinin nəticələrinin insanyönümlü ölçülərindən biri kimi nəzərdən keçirilə bilər.

2. DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ İDARƏETMƏNİN KEYFİYYƏTİ: KONSEPTUAL YANAŞMA

"Dövlət idarəçiliyi", "idarəetmə" və "governance" anlayışları elmi ədəbiyyatda müxtəlif mənalarda istifadə olunur. Dövlət idarəçiliyi dar mənada dövlət aparatının təşkilati fəaliyyəti, inzibati proseslər və ictimai xidmətlərin göstərilməsi ilə əlaqələndirilə bilər. Governance isə daha geniş institusional münasibətlər sistemini, dövlət institutlarının fəaliyyətini, vətəndaşların iştirakını, hesabatlılığı, hüququn aliliyini və dövlətlə cəmiyyət arasındakı qarşılıqlı münasibətləri əhatə edir. Dünya Bankının Worldwide Governance Indicators çərçivəsində governance hakimiyyətin həyata keçirildiyi ənənə və institutlar sistemi kimi izah olunur və onun altı ölçüsü fərqləndirilir: səs və hesabatlılıq, siyasi sabitlik, hökumətin effektivliyi, tənzimləyici keyfiyyət, hüququn aliliyi və korrupsiyaya nəzarət (12).

Dövlət idarəçiliyinin həyat məmnunluğuna təsiri "yaxşı idarəetmə avtomatik olaraq insanı xoşbəxt edir" kimi sadə səbəb-nəticə düsturu ilə izah edilə bilməz. İdarəetmə keyfiyyəti insan həyatının obyektiv şərtlərini və həmin şərtlərin insanlar tərəfindən necə qavranıldığını formalaşdıran çoxsaylı institusional kanallardan biridir. Gəlir, əmək bazarı, ailə münasibətləri, sağlamlıq, sosial kapital və mədəni faktorlar da həyat məmnunluğunun izahında əhəmiyyətli dəyişənlərdir. Buna görə dövlət idarəçiliyi ilə həyat məmnunluğu arasındakı əlaqə çoxsəviyyəli və çoxamilli modeldə araşdırılmalıdır.

3. DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİNİN HƏYAT MƏMNUNLUĞUNA TƏSİR MEXANİZMLƏRİ

3.1. İctimai xidmətlərin keyfiyyəti

Dövlətlə vətəndaşın ən birbaşa təmas nöqtələrindən biri ictimai xidmətlərdir. Təhsil, səhiyyə, inzibati xidmətlər, sosial müdafiə, nəqliyyat, kommunal infrastruktur və digər xidmətlərin əlçatanlığı və keyfiyyəti insanların gündəlik həyat şəraitinə birbaşa təsir göstərir. Xidmətin formal olaraq mövcud olması onun vətəndaş üçün eyni dərəcədə faydalı olması demək deyil. Xidmətin vaxtında göstərilməsi, ədalətli prosedurlar, informasiya əlçatanlığı, əməkdaşların davranışı və müraciətlərin nəticəsi vətəndaşın dövlət haqqında ümumi təsəvvürünü formalaşdırır.

Bu nəticələr həyat məmnunluğu ilə dövlət idarəçiliyi arasında mümkün vasitəçilik mexanizmini göstərir: dövlət xidmətlərinin keyfiyyəti gündəlik həyatın rahatlığını və təhlükəsizliyini artırmaqla obyektiv rifaha, xidmətlə bağlı ədalət və etibarlılıq qavrayışını gücləndirməklə isə subyektiv rifaha təsir göstərə bilər.

3.2. Dövlətə və ictimai institutlara etimad

İnstitusional etimad dövlət idarəçiliyi ilə həyat məmnunluğu arasındakı əlaqənin əsas izah mexanizmlərindən biri kimi nəzərdən keçirilə bilər. İnsan dövlət institutlarının ədalətli, səmərəli və proqnozlaşdırılan fəaliyyət göstərdiyini düşünürsə, qeyri-müəyyənlik və institusional risk hissi azala bilər. Əksinə, dövlət institutlarının qərarlarının ədalətsiz, qeyri-şəffaf və ya özbaşına olduğu düşüncəsi sosial və siyasi narahatlığı gücləndirə bilər.

Hellivell və Huanqın ölkələrarası tədqiqatı həyat məmnunluğunun bəzi Dünya Bankı dövlət keyfiyyəti göstəriciləri ilə adambaşına real gəlirlə müqayisədə daha sıx əlaqəli olduğunu göstərmişdir. Bu nəticə dövlət keyfiyyətinin insanların rifahının izahında iqtisadi resurslarla yanaşı ayrıca institusional amil kimi nəzərə alınmasının əsasını gücləndirmişdir. Bununla belə, bu cür ölkələrarası əlaqələr avtomatik olaraq səbəbiyyət sübutu kimi qəbul edilməməlidir(5).

Daha yeni tədqiqatlar da etimadın vasitəçi roluna diqqət yetirir. Ma və həmkarlarının (6) araşdırması idarəetmənin keyfiyyəti ilə subyektiv rifah arasındakı əlaqədə sosial ədalətin qavranılması və hökumətə etimadın ardıcıl vasitəçilik mexanizmi ola biləcəyini göstərir. Bu yanaşmaya əsasən, dövlət idarəçiliyinin keyfiyyəti yalnız xidmətlərin nəticələri vasitəsilə deyil, insanların dövlətin ədalətli və etibarlı fəaliyyət göstərdiyinə dair qiymətləndirmələri vasitəsilə də rifahla əlaqələnir.

3.3. Sosial ədalət, bərabərlik və prosedur ədaləti

Dövlət idarəçiliyinin keyfiyyətinin həyat məmnunluğuna təsirində yalnız xidmətlərin miqdarı və ya gəlir artımı deyil, onların bölüşdürülməsi və əldə edilmə prosedurları da mühümdür. İnsanlar dövlət siyasətinin müxtəlif qruplara necə təsir etdiyini və resursların nə dərəcədə ədalətli bölüşdürüldüyünü qiymətləndirirlər. Bu səbəbdən sosial ədalət, ayrı-seçkiliyin olmaması və bərabər imkanlar həyat məmnunluğunun institusional determinantları kimi

nəzərdən keçirilə bilər.

İƏİT-in 2024-cü il Trust Survey məlumatlarında insanların hökumətin qərarlarında özlərinin səsinin eşidildiyini düşünməsi dövlətə etimadla güclü şəkildə əlaqələndirilir. Bu nəticə iştirakçılığın yalnız demokratik prosedur məsələsi olmadığını, həm də insanların dövlətlə münasibətlərinin subyektiv ölçüsünə təsir edə biləcəyini göstərir (7).

3.4. Vətəndaş iştirakçılığı və siyasi səs

Dövlət idarəçiliyinin insan rifahı ilə əlaqəsini izah edən digər mexanizm vətəndaş iştirakıdır. Frey və Ştutzerin (2000) İsveçrə üzrə araşdırması birbaşa demokratiya institutlarının inkişafı ilə fərdlərin öz həyatlarından məmnunluğu arasında müsbət əlaqə aşkar etmişdir. Müəlliflər bu əlaqəni yalnız daha əlverişli siyasi nəticələrlə deyil, siyasi prosesdə iştirak etmək imkanının yaratdığı "prosedur fayda" ilə də izah edirlər (2,3).

Lakin iştirakçılığın həyat məmnunluğuna təsirini universal qanun kimi təqdim etmək düzgün olmazdı. İştirakın formaları, siyasi mədəniyyət, institutların real səlahiyyətləri və insanların gözləntiləri ölkədən ölkəyə dəyişir. Buna görə bu mexanizm konkret institusional və mədəni kontekstdə ayrıca araşdırılmalıdır.

3.5. Hüququn aliliyi, təhlükəsizlik və proqnozlaşdırıla bilənlik

Həyat məmnunluğunun mühüm şərtlərindən biri insanların həyatlarını nisbətən təhlükəsiz və proqnozlaşdırıla bilən mühitdə davam etdirə bilməsidir. Hüququn aliliyi, mülkiyyət hüquqlarının qorunması, müqavilələrin icrası, hüquq-mühafizə və məhkəmə institutlarının fəaliyyəti bu baxımdan dövlət idarəçiliyinin fundamental komponentləridir. Dünya Bankının WGI çərçivəsində Rule of Law və Political Stability kimi göstəricilərin ayrıca ölçülməsi bu institusional ölçülərin inkişaf nəticələri baxımından əhəmiyyətini göstərir (12).

Təhlükəsizlik həyat məmnunluğuna həm birbaşa, həm də dolayı təsir göstərə bilər. Birbaşa təsir insanın fiziki təhlükəsizlik hissi və gündəlik həyat fəaliyyətləri ilə bağlıdır. Dolayı təsir isə iqtisadi qərarların, sosial münasibətlərin və gələcəklə bağlı planların daha proqnozlaşdırılan mühitdə həyata keçirilməsi ilə əlaqəlidir. Beləliklə, hüquqi və institusional sabitlik subyektiv rifahın arxasında dayanan sosial şərtlərdən biri kimi nəzərdən keçirilə bilər.

3.6. Şəffaflıq, hesabatlılıq və korrupsiyaya nəzarət

Şəffaflıq və hesabatlılıq dövlət qərarlarının qəbul edilmə səbəblərinin və nəticələrinin ictimaiyyət üçün başadüşülən olmasına kömək edir. Korrupsiya və qeyri-rəsmi üstünlüklər isə dövlət institutlarına münasibətdə ədalətlilik qavrayışını zəiflədə bilər. Bu səbəbdən korrupsiyaya nəzarət yalnız maliyyə itkilərinin qarşısının alınması məsələsi deyil, həm də dövlət-vətəndaş münasibətlərinin keyfiyyəti ilə bağlı institusional məsələdir.

Ottun (10) 130 ölkə üzrə araşdırması yaxşı idarəetmə ilə daha yüksək və daha bərabər xoşbəxtlik səviyyələri arasında əlaqə olduğunu irəli sürmüşdür. Bu nəticə idarəetmənin yalnız orta rifah səviyyəsinə deyil, rifahın cəmiyyət daxilində bölüşdürülməsinə də təsir edə biləcəyi ideyasını gündəmə gətirir. Bununla belə, ölkələrarası tədqiqatlarda müxtəlif iqtisadi, sosial və mədəni dəyişənlərin eyni vaxtda fəaliyyət göstərdiyi nəzərə alınmalı və nəticələr ehtiyatla şərh edilməlidir.

4. DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ HƏYAT MƏMNUNLUĞU: EMPİRİK ƏDƏBİYYATIN ÜMUMİLƏŞDİRİLMƏSİ

Mövcud empirik ədəbiyyatın ümumi mənzərəsi dövlət keyfiyyəti və subyektiv rifah arasında sistemli əlaqələrin mövcud ola biləcəyini göstərir. Hellivell və Huanq (2008) dövlət keyfiyyətinin bir sıra ölçülərinin həyat məmnunluğu ilə əlaqəsini ölkələrarası məlumatlar əsasında araşdırmışdır. Frey və Ştutzer (3,4) siyasi institutlar, demokratiya və iştirak imkanlarının fərdi rifahla əlaqəsinə diqqət yetirmişdir. Ott (10) isə daha geniş ölkə nümunəsində yaxşı idarəetmə ilə xoşbəxtlik arasındakı əlaqəni və xoşbəxtliyin bərabərsizliyini təhlil etmişdir. Bu tədqiqatlar müxtəlif metod və nümunələrdən istifadə etsə də, ortaq istiqamət dövlət institutlarının insan rifahının izahında nəzərə alınmalı olduğunu göstərməkdir.

Müasir tədqiqatlar əlaqənin mexanizmlərini daha incə şəkildə araşdırmağa başlayır. Vadvilaviçiusun (11) 21 ölkə üzrə araşdırması dövlət institutlarına etimad ilə subyektiv rifah arasındakı əlaqəni birbaşa diqqət mərkəzinə gətirir. Ma və həmkarları (6) isə idarəetmə keyfiyyəti, sosial ədalət qavrayışı və hökumətə etimad arasındakı əlaqəni vasitəçilik modeli ilə izah etməyə çalışırlar. Bu istiqamət göstərir ki, gələcək tədqiqatlarda sadə "idarəetmə → xoşbəxtlik" modelindən daha çox "idarəetmə → xidmətlər/ədalət/iştirak → etimad → həyat məmnunluğu" kimi çoxmərhələli modellərə üstünlük verilə bilər.

Bu səbəbdən dövlət idarəçiliyi və həyat məmnunluğu üzrə gələcək empirik işlərdə çoxsəviyyəli məlumatlardan istifadə məqsədəuyğun görünür. Ölkə səviyyəsində Worldwide Governance Indicators, İƏİT idarəetmə və rifah göstəriciləri kimi məlumatlarla fərdi səviyyədə həyat məmnunluğu, gəlir,

sağlamlıq, təhsil və sosial münasibətlər barədə məlumatların birləşdirilməsi daha əhatəli nəticələr verə bilər. Belə yanaşma həm makro-institusional, həm də mikro-səviyyəli determinantları eyni analitik çərçivədə nəzərə almağa imkan verər.

5.KONSEPTUAL ÇƏRÇİVƏ:DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİNDƏN HƏYAT MƏMNUNLUĞUNA

Ədəbiyyatın təhlili əsasında dövlət idarəçiliyi ilə həyat məmnunluğu arasındakı əlaqəni aşağıdakı konseptual model vasitəsilə ümumiləşdirmək mümkündür. Model səbəbiyyətin empirik sübutu deyil; gələcək tədqiqat üçün nəzəri fərziyyələrin sistemləşdirilməsi məqsədi daşıyır.

Dövlət idarəçiliyi ölçüsü	Vasitəçi mexanizm	Mümkün nəticə	Həyat məmnunluğuna ehtimal olunan əlaqə
Hökumətin effektivliyi	İctimai xidmətlərin keyfiyyəti	Gündəlik həyat şəraitinin yaxşılaşması	Müsbət
Hüququn aliliyi	Təhlükəsizlik və proqnozlaşdırıla bilənlik	Qeyri-müəyyənliyin azalması	Müsbət
Səs və hesabatlılıq	Vətəndaş iştirakçılığı və siyasi səs	Agentlik və iştirak hissinin güclənməsi	Müsbət ola bilər
Tənzimləyici keyfiyyət	İqtisadi və sosial qaydaların sabitliyi	İqtisadi imkanların və təhlükəsizliyin artması	Müsbət ola bilər
Korrupsiyaya nəzarət	Ədalətlilik və institusional etimad	Dövlətə münasibətdə etibarlılığın artması	Müsbət ola bilər
Sosial siyasətin keyfiyyəti	Sosial müdafiə və bərabər imkanlar	Sosial risklərin azalması	Müsbət ola bilər

Modeldən göründüyü kimi, dövlət idarəçiliyinin həyat məmnunluğuna təsiri bir neçə aralıq dəyişən vasitəsilə baş verə bilər. Bu dəyişənlərdən ən mühümləri ictimai xidmətlərin keyfiyyəti, institusional etimad, sosial ədalət qavrayışı, təhlükəsizlik və siyasi iştirak hissidir. Eyni zamanda, bu əlaqənin gücü və istiqaməti sosial-iqtisadi şəraitdən asılı ola bilər. Məsələn, eyni idarəetmə institutu yüksəkgəlirli və aşağıgəlirli əhali qrupları tərəfindən fərqli qiymətləndirilə bilər.

6. HƏYAT MƏMNUNLUĞUNUN DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİNİN GÖSTƏRİCİSİ KİMİ İSTİFADƏSİ: İMKANLAR VƏ MƏHDUDİYYƏTLƏR

Həyat məmnunluğunun dövlət idarəçiliyinin nəticələrinin qiymətləndirilməsinə daxil edilməsi bir sıra üstünlüklərə malikdir. Birincisi, bu göstərici dövlət siyasətinin insanların real həyat təcrübəsinə necə çevrildiyini əks etdirə bilər. İkincisi, müxtəlif siyasət sahələrinin yekun nəticələrini insanyönümlü ümumi göstərici ətrafında birləşdirməyə imkan verir. Üçüncüsü, həyat məmnunluğu iqtisadi göstəricilərin qaçırdığı bəzi sosial və institusional fərqləri üzə çıxara bilər.

İƏİT-in rifah çərçivəsi bu baxımdan faydalı nümunədir. "How's Life?" yanaşması rifahı bir göstəriciyə endirmək əvəzinə maddi şərait, həyat keyfiyyəti, sosial əlaqələr və gələcək rifah üçün resurslar üzrə çoxölçülü göstəricilər sistemi ilə qiymətləndirir (7). Belə yanaşma dövlət idarəçiliyinin qiymətləndirilməsində də balanslı model yaratmağa imkan verir: həyat məmnunluğu nəticə göstəricilərindən biri, dövlətin effektivliyi, xidmətlərin keyfiyyəti və institusional etimad isə həmin nəticənin mümkün izahları kimi nəzərdən keçirilə bilər.

MÜZAKİRƏ

Təhlil göstərir ki, dövlət idarəçiliyi ilə həyat məmnunluğu arasındakı münasibət dövlətin "insanları xoşbəxt etməsi" kimi normativ və sadələşdirilmiş yanaşmadan fərqləndirilməlidir. Dövlətin vəzifəsi insanların şəxsi həyat seçimlərini müəyyən etmək deyil; hüquqi, sosial və institusional şərait yaratmaqdır ki, insanlar öz həyat məqsədlərini təhlükəsiz, azad və ləyaqətli şəkildə həyata keçirə bilsinlər. Bu fərqləndirmə dövlət siyasətinin subyektiv rifaha təsirini müzakirə edərkən normativ paternalizmdən yayınmağa imkan verir.

Bu yanaşmada dövlət idarəçiliyi ilə həyat məmnunluğu arasındakı əlaqə "şərait yaradan institutlar" məntiqi ilə izah olunur. Effektiv dövlət institutları ictimai xidmətlərə çıxışı, hüquqi təhlükəsizliyi, sosial müdafiəni, iqtisadi fəaliyyət üçün proqnozlaşdırıla bilən mühiti və vətəndaş iştirakını dəstəkləyə bilər. İnsanların həyatlarını qiymətləndirməsi isə bu obyektiv və institusional şərtlərlə yanaşı şəxsi təcrübə və gözləntilərin nəticəsidir.

Ədəbiyyatın digər mühüm nəticəsi ondan ibarətdir ki, "dövlət" vahid və homogen aktor kimi təsəvvür edilməməlidir. Milli hökumətə, yerli hakimiyyətə, məhkəmələrə, polisə və dövlət xidmətlərinə etimad eyni səviyyədə olmaya bilər. İƏİT-in 2024-cü il məlumatlarında polis, məhkəmə sistemi, dövlət qulluğu və yerli idarəetməyə etimadın milli hökumətə etimaddan fərqləndiyi göstərilir (7). Bu səbəbdən gələcək tədqiqatlarda "dövlətə etimad" dəyişəninin konkret institutlar üzrə ayrılması analitik baxımdan daha məhsuldar ola bilər.

Nəhayət, dövlət idarəçiliyinin keyfiyyətinin yalnız resurslar və prosedurlar deyil, nəticələr əsasında da qiymətləndirilməsi müasir public governance yanaşmalarının əsas istiqamətlərindən biri kimi görünür. Burada nəticə yalnız iqtisadi artım və büdcə göstəricisi deyil, insanların həyatının yaxşılaşmasıdır. Buna görə həyat məmnunluğunun digər obyektiv göstəricilərlə birlikdə idarəetmə nəticələrinin qiymətləndirilməsinə daxil edilməsi nəzəri baxımdan əsaslandırıla bilər.

NƏTİCƏ

Aparılmış nəzəri və ədəbiyyat-analitik təhlil dövlət idarəçiliyi ilə əhalinin həyat məmnunluğu arasında əlaqənin çoxölçülü xarakter daşıdığını göstərir. Həyat məmnunluğu müasir subyektiv rifah tədqiqatlarında insanın öz həyatına dair ümumi koqnitiv qiymətləndirməsini ifadə edir və gəlir, sağlamlıq, məşğulluq, sosial münasibətlər, təhlükəsizlik və institusional mühit kimi amillərlə əlaqəlidir. Dövlət idarəçiliyi isə bu amillərin bir qisminin formalaşdığı institusional mühiti yaradan və tənzimləyən əsas mexanizmlərdən biridir.

Mövcud empirik tədqiqatlar dövlət keyfiyyəti və həyat məmnunluğu arasında əlaqələrin mövcudluğuna dair əhəmiyyətli sübutlar təqdim etsə də, korrelyasiya ilə səbəbiyyətin fərqləndirilməsi mühüm metodoloji şərtdir. Gəlir, məşğulluq, sağlamlıq, sosial kapital və digər dəyişənlər həm idarəetmənin keyfiyyəti, həm də həyat məmnunluğu ilə əlaqəli ola bilər. Buna görə gələcək empirik tədqiqatlarda fərdi və ölkə səviyyəli məlumatların birləşdirilməsi, nəzarət dəyişənlərinin geniş spektrdə nəzərə alınması və mümkün vasitəçilik mexanizmlərinin test edilməsi məqsədəuyğundur.

Nəticə etibarilə, dövlət idarəçiliyinin qiymətləndirilməsində insan rifahının nəzərə alınması idarəetmənin məqsəd və nəticələri arasındakı əlaqəni daha aydın göstərməyə imkan verir. Həyat məmnunluğu dövlət idarəçiliyinin yeganə qiymətləndirmə meyarı deyil, lakin digər iqtisadi, sosial və institusional göstəricilərlə birlikdə istifadə edildikdə insanyönümlü idarəetmə nəticələrinin öyrənilməsi üçün faydalı tamamlayıcı göstərici ola bilər. Bu yanaşma dövlət idarəçiliyini yalnız "nə qədər effektiv idarə edirik?" sualı ilə deyil, həm də "idarəetmənin nəticələri insanların həyatında necə əks olunur?" sualı ilə qiymətləndirməyə imkan verir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Diener, E., Oishi, S., & Tay, L. (2018). Advances in subjective well-being research. Nature Human Behaviour, 2, 253–260. https://doi.org/10.1038/s41562-018-0307-6
2. Frey, B. S., & Stutzer, A. (2000). Happiness prospers in democracy. Journal of Happiness Studies, 1, 79–102. https://doi.org/10.1023/A:1010028211269
3. Frey, B. S., & Stutzer, A. (2000). Happiness, economy and institutions. The Economic Journal, 110(466), 918–938. https://doi.org/10.1111/1468-0297.00570
4. Frey, B. S., & Stutzer, A. (2002). What can economists learn from happiness research? Journal of Economic Literature, 40(2), 402–435. https://doi.org/10.1257/002205102320161320
5. Helliwell, J. F., & Huang, H. (2008). How's your government? International evidence linking good government and well-being. British Journal of Political Science, 38(4), 595–619. https://doi.org/10.1017/S0007123408000306
6. Ma, Y., Ma, B., Yu, L., Ma, M., Dong, Y., et al. (2024). Perceived social fairness and trust in government serially mediate the effect of governance quality on subjective well-being. Scientific Reports, 14, 15905. https://doi.org/10.1038/s41598-024-67124-4
7. OECD. (2024). How's Life? 2024: Well-being and resilience in times of crisis. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/90ba854a-en
8. OECD. (2024). OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions – 2024 Results: Building trust in a complex policy environment. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9a20554b-en
9. OECD. (2025). Government at a Glance 2025. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/0efd0bcd-en
10. Ott, J. C. (2011). Government and happiness in 130 nations: Good governance fosters higher level and more equality of happiness. Social Indicators Research, 102, 3–22. https://doi.org/10.1007/s11205-010-9719-z
11. Vadvilavičius, T. (2024). Trust in countries' institutions and subjective well-being: Data from 21 countries. Psichologija, 70, 96–106. https://doi.org/10.15388/Psichol.2024.70.6
12. World Bank. (2025). Worldwide Governance Indicators. World Bank. https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators

PUBLIC ADMINISTRATION AND LIFE SATISFACTION OF THE POPULATION: THEORETICAL FOUNDATIONS OF INTERACTION

Lala İsbat Qurbanova
PhD of Sumqayıt State University

SUMMARY

The article examines the theoretical foundations of the relationship between public governance and citizens' life satisfaction. Contemporary well-being research increasingly treats life satisfaction not simply as an outcome of income and material consumption, but as a subjective assessment of one's life as a whole. This perspective also creates a broader framework for evaluating public governance. Government performance can be considered not only in terms of economic growth, administrative efficiency and fiscal outcomes, but also through the quality of public services, institutional fairness, security, political voice and trust in public institutions.

Keywords: *public governance, life satisfaction, subjective well-being, government quality, public services, institutional trust, social welfare, governance outcomes.*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ И УДОВЛЕТВОРЕННОСТЬ ЖИЗНЬЮ НАСЕЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВЗАИМОСВЯЗИ

Лала Исбат Гурбанова
Докторант Сумгайтского Государственного Университета

РЕЗЮМЕ

В статье систематизированы теоретические основы взаимосвязи между государственным управлением и удовлетворенностью жизнью населения. В современных исследованиях благополучия удовлетворенность жизнью рассматривается не только как показатель, объясняемый доходом, потреблением и материальной обеспеченностью, но и как компонент субъективного благополучия, отражающий то, как люди в целом оценивают свою жизнь. Такой подход создает новую систему координат и для оценки государственного управления: деятельность государства может оцениваться не только экономическим ростом, бюджетной эффективностью и административными результатами, но и такими факторами, влияющими на повседневную жизнь людей, как качество услуг, институциональная справедливость, безопасность, участие граждан и доверие к государству.

Ключевые слова: *государственное управление, удовлетворенность жизнью, субъективное благополучие, государственные институты, качество управления, государственные услуги, институциональное доверие, социальное благополучие.*

Rəyçi: Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Zeynəddin Şabanov

Məqalə redaksiyaya daxil olub: 18.07.2026
Çapa qəbul olunub: 17.08.2026
The date of the admission of the article to the editorial office: 18.07.2026
Accepted for publication: 17.08.2026